

vâcip, mümkün, mümteni vb. kavramlar açıklanmıştır. Sultan İskender Muda döneminin başlarında yazılıp sultana takdim edilmiştir. 8. *Mir'âtü'l-İmân (Kitâbü Bahri'n-nûr)*. Yine Malayca yazılmış eser mârifet, merâtib-i vücûd ve ruh hakkındadır. 9. *Kitâbü'l-Hareke*. Dört sayfalık Arapça ve Malayca bu risâle mârifet ve merâtib-i vücûdla ilgilidir. 10. *Mir'âtü'l-muhakkâkin*. Rânîrî tarafından zikredilen eser muhtemelen kaybolmuştur. Sumatrânî'ye atfedilen diğer eserler de şunlardır: *Zıkr Dâirat Kâb Kavseyin ev Ednâ, Risâle cevâmiu'l-amel, Şuabü'l-îmân hakikatü'l-ma'rife, Tenbîhü't-tullâb fi ma'rifeti'l-Meliki'l-Vehhâb, Tevki'dü'l-ukûd*.

BİBLİYOGRAFYA :

C. A. O. van Nieuwenhuijze, *Şamsu al-Din van Pasa: Bijdrage tot de Kennis der Sumatraansche Mystiek*, Leiden 1945; T. Iskandar, "Shamsuddin as-Sumaterani tokoh Wujudiyah", *Tokoh-tokoh Sastera Melayu Klasik* (ed. Mohamad Daud Mohamad), Kuala Lumpur 1987, s. 45-53; R. Winstedt, *A History of Classical Malay Literature* (ed. Y. A. Talib), Kuala Lumpur 1996, s. 99-100; Hashim bin Musa, *A Brief Survey on the Study of the Malay Sastera Kitab on Malay-Islamic Thought*, Kuala Lumpur 1999, s. 33, 48-50, 74-75; P. G. Riddell, *Islam and the Malay-Indonesian World*, London 2001, s. 110-116; Harun Mat Piah, *Traditional Malay Literature*, Kuala Lumpur 2002, s. 58-59; Amirul Hadi, *Islam and State in Sumatra: A Study of Seventeenth Century Aceh*, Leiden 2003, s. 149-153; N. Heer, *A Concise Handlist of Jawi Authors and Their Works*, Seattle 2006, s. 41-42; A. H. Johns, "Nur al-Dakâik by the Sumatran Mystic Shamsul-Din Ibn Abdullâh", *JRAS* (1953), s. 137-151; a.mlf., "Shams al-Din al-Sumatrani", *El²* (Ing.), IX, 296; Abdul Aziz Dahlan, "Pembelaan Terhadap Wahdat al-Wujud: Tasawuf Syamsuddin Sumatrani", *Ulumul Qur'an*, III/3, Jakarta 1992, s. 98-113; C. C. Berg, "Şemseddin", *İA*, XI, 409-411; "Samatrani, Syamsuddin As", *Ensiklopedi Indonesia*, Jakarta 1984, V, 3003; "Shams ad-Din al-Sumatrani", a.e., V, 3113; "Syamsuddin as-Sumatrani", *Ensiklopedi Islam*, Jakarta 1999, IV, 343-344; İsmail Hakkı Göksoy, "Nüreddin er-Rânîrî", *DİA*, XXXIII, 256-257; H. M. Bukhari Lubis, "Hamza Fansûfî", a.e., XV, 511.

İSMAİL HAKKI GÖKSOY

ŞEMSEDDİN ZİYÂ BEY

(1882-1925)

Türk müzikisi bestekârı.

12 Ekim 1882 tarihinde İstanbul Vefa'da doğdu. Babası devlet adamı, bestekâr ve tarihçi Çorluluzâde Mahmud Celâleddin Paşa, annesi Leylâ Hanım'dır. İlk ve orta öğreniminin ardından girdiği Galatasaray Mekteb-i Sultânîsi'nden mezun oldu; ayrıca aldığı özel derslerle kendini yetiştirdi. 1898'de Ertuğrul Süvari Hassa Alayı kadrosundan II. Abdülhamid'in oğlu Abdül-

Şemseddin
Ziyâ Bey

kadir Efendi'nin maiyetine verildi. Bir yıl sonra babasının ölümü üzerine ağabeyi Sâlih Münir Paşa'nın yanında kaldı. Beş yıl Abdülkadir Efendi'nin emir subaylığını yaptıktan sonra mülâzım-ı evvel rütbesiyle hünkâr emir subaylığına getirildi. Bir süre sonra saraydan ve askerlik mesleğinden ayrılarak Ticaret ve Nâfia Nezâreti'nde çalıştı. Meşrutiyet öncesinde bu kurumdaki görevi mektupçu ikinci muavinliği idi. Meşrutiyet'in ardından aynı nezârette Ticaret Müdüriyeti ikinci mümeyyizi oldu. 2 Ekim 1896'da beşinci rütbe, 2 Ekim 1903'te ikinci rütbe Mecîdî, 15 Aralık 1901'de ülâ sânisî ve 31 Aralık 1905'te ülâ, 26 Mart 1898'de dördüncü rütbe, 7 Ocak 1903'te üçüncü rütbe, 14 Ekim 1907'de ikinci rütbe Osmânî nişanlarıyla taltif edildi. Devlet kademesindeki son görevi İstanbul vilâyeti mektupçuluğudur. Şemseddin Ziyâ Bey vefatında Beşiktaş'ta Yahyâ Efendi Dergâhı haziresindeki aile mezarlığına defnedildi. Eski Dışişleri bakanı ve Washington büyükelçilerinden Melih Esenbel onun üç oğlundan biridir.

Dönemin önde gelen mûsikişinaslarından olan Şemseddin Ziyâ Bey özellikle bestekârlığıyla şöhret bulmuştur. Babasının konağındaki mûsiki toplantılarıyla büyümüş ve ilk mûsiki bilgilerini babasından almıştır. Onun ölümünden sonra Tanbûrî Cemil Bey'den tambur ve kemençe öğrenmiştir. Babası gibi ünlü bir sâzende olmasına rağmen bestelediği şarkılarla Türk mûsikisinin büyük şarkı bestekârları arasında anılmıştır. İlk eserlerinde babasının üslûbu sezilmekle birlikte zamanla kendi şarkı üslûbunu geliştirmiştir. Fransızca, Arapça ve Farsça bilen, nazik ve romantik bir kişiliğe sahip olan Şemseddin Ziyâ Bey mûsiki çalışmalarında iyi bir lavta icrâcısı olan eşi Fatma İsmet Hanım'ın yardımlarını görmüştür. Onun pek çok eserini Fatma İsmet Hanım'ın notaya aldığı söylenir. Şemseddin Ziyâ Bey felsefe ve ta-

rihle de ilgilenmiş, zengin bir edebiyat ve şiir birikimine sahip olmuş, şarkılarından çoğunun güftesini kendisi yazmıştır. Gerek teknik gerekse melodik yapı bakımından başarılı sayılan eserlerinde içli bir lirizm, mizacındaki karamsarlığın etkisiyle de hafif bir hüzün dikkati çeker. Şemseddin Ziyâ Bey, aşırı hassas kişiliği ve bu sadaki titizliği sebebiyle başarılı kompozisyonlarına rağmen velûd bir bestekâr olamamıştır.

Şemseddin Ziyâ Bey'in günümüze ulaşan bir Anadolu Türk Marşı ve elli iki şarkıdan ibaret eserlerinin listesini Yılmaz Öztuna yayımlamıştır (*BTMA*, II, 343-344). Besteleri arasında sengin semâi usulünde, "Ey gonca açıl, zevkini sür fasl-ı bahârın" mısrayla başlayan süzidil şarkısı (bazı repertuarlarda şedaraban olarak kayıtlıdır), bu formun en başarılı eserleri arasında sayılır. Ayrıca, "Kim görse seni aşkına hasr-ı emel eyler" ve, "Ne bahtımdır ne yâr-i bî-amandır" mısralarıyla başlayan hicaz, "Güvenme hüsnüne bu çağın geçer" mısrayla başlayan kürdüli-hicazkâr; "Şu güzele bir bakın, bakışı nur saçıyor" mısrayla başlayan mâhur; "Ey hâb-ı nâza kanyayan nergis, uyan kat câna can" mısrayla başlayan şehnaz ve, "Şu salkam söğüdüdü altı dâimâ" mısrayla başlayan uşşak şarkıları onun çok sevilen eserlerindedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye Salnâmesi (1320), s. 324-325; (1323), s. 418-419; (1324), s. 462-463; (1325), s. 462-463; (1326), s. 468-469; (1329), s. 381; İbnülemin, *Hoş Sadâ*, s. 271; Baki Süha Ediboğlu, *Ünlü Türk Bestekârları*, İstanbul 1962, s. 157-165; Vural Sözer, *Mûzik ve Mûzisyenler Ansiklopedisi*, İstanbul 1964, s. 405-406; Mustafa Rona, *20. Yüzyıl Türk Musikisi*, İstanbul 1970, s. 244-246; Sadun Aksüt, *Türk Musikisinin 100 Bestekârı*, İstanbul 1993, s. 275-276; Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, II, 194-196; Öztuna, *BTMA*, II, 342-344.

NURİ ÖZCAN

ŞEMSİ AHMED PAŞA

(ö. 988/1580)

Osmanlı beylerbeyi ve tarihçisi.

Bolu'da doğdu. Anadolu beyliklerinden İsfendiyaroğulları'na mensup olup İsfendiyaroğlu Kızıl Ahmed Bey'in torunu ve Mirza Mehmed Paşa'nın oğludur. Annesi II. Bayezid'in oğlu Şehzade Abdullah'ın büyük kızı Şahnîsâ Sultan'dır. *Vikâye Tercümesi* adlı eserinde yer alan silsilenâmesinde atalarını kendisinden itibaren dokuzuncu kuşakta Hâlid b. Velîd'e nisbet eder. Ancak bu iddia muhtemelen doğru değildir.